

HAJRIJA SIJERČIĆ-ČOLIĆ*, VILDANA PLEH**, ENA GOTOVUŠA ***

Pregovaranje o krivnji u kaznenom pravosuđu i zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini

Sažetak

U radu se razmatra procesni institut pregovaranje o krivnji koji se u literaturi označava kao konsenzualni, a model kaznenog postupka i pravosuđa koji ga primjenjuje - konsenzualnim modelom. O sporazumnom utjecaju na razvoj kaznenog postupka autorice pišu s pozicije kaznenog procesnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, uzimajući u obzir razloge zbog kojih je modificirani oblik angloameričkog sporazuma o priznanju krivnje uveden u domaći pravni sustav 2003. godine. U vezi s tim razmatraju se njegove prednosti i slabosti, kroz ključna pitanja balansiranja između zahtjeva za učinkovitost kaznenog pravosuđa i zaštite osnovnih ljudskih prava. Posebno se izlažu rezultati istraživanja kroz kontinuiranu održivost sporazumijevanja o krivnji u praksi (doduše, zasjenjenu kontinuiranim padom broja predmeta kroz godine istraživanja), te djelotvornost i efektivnost ovoga instituta s aspekta počinitelja kaznenog djela.

Ključne riječi: pregovaranje o krivnji, Zakon o krivičnom postupku, empirijsko istraživanje, učinkovitost, efektivnost, Bosna i Hercegovina.

1. UVODNO RAZMATRANJE O ODRAZIMA KONSENZUALNE PRAVDE U SUVREMENIM PRAVIMA I PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

1.1. Suvremena prava

Etiološki i fenomenološki aspekti kriminaliteta, naročito organiziranog i transnacionalnog, mijenjanje strateških ciljeva u njegovu suzbijanju, *dobro vođenje kaznenog pravosuđa*

---

* dr. sc. Hajrija Sijerčić-Čolić, redovna profesorica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina.

** dr. sc. Vildana Pleh, docentica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina.

*** Ena Gotovuša, MA iur., asistentica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina.

kao jednog od najznačajnijih zadataka čovječanstva (Montesquieu), kao i drugi suvremeni kriminalnopolitički zahtjevi neminovno su utjecali na pojavu, sadržaj te obim primjene konsenzualne pravde (*negotiated criminal justice*). S obzirom na to da konsenzualna pravda odavno doživljava globalni procvat, sve veći broj europskih država kodificira procesne institute iz angloameričkog prava u kojima je kazneno djelo predmet pregovaranja između stranaka radi postizanja sporazuma o činjeničnom i pravnom sadržaju optužnice te sankciji. U isto vrijeme vode se kontinuirane rasprave o sporazumnom rješavanju kaznenih predmeta, odnosu prema kaznenoprocenim načelima (posebno legalitetu i oportunitetu kaznenog gonjenja, te pravičnog postupka), njegovu utjecaju na prava počinitelja kaznenog djela i položaj oštećenog, o kaznenim djelima za koje je opravdana primjena konsenzualne pravde, kao i o tome koliko konsenzualne forme postupanja mogu utjecati na priliv predmeta pred sudove, dugotrajnost kaznenih postupaka i efikasnost kaznenog pravosuđa. (Uvodno razmatranje ove teme zahtijeva naglasak na tome da bez obzira na to što konsenzualne forme postupanja mogu značajno utjecati na priliv predmeta pred sudove, odnosno povoljno utjecati na to da se taj priliv zadrži na odgovarajućem nivou; ipak se očekuje da konsenzualni oblici raspravljanja i rješavanja kaznenopravnog zahtjeva budu uređeni po ugledu na načela zakonitosti, poštenog i brzog suđenja, kao i uz respektiranje prava u kaznenome postupku).

Suprotno uvriježenu mišljenju, sporazumi o priznanju krivnje imaju dugu tradiciju na europskom kontinentu kroz različite ekspanzivne i regresivne trendove u kaznenom pravosuđu (Della Torre, 2019). Iako nije moguće pratiti sve te rasprave, ipak se može uočiti da kontinentalna kaznenoprocena zakonodavstva prihvaćaju stav da nije racionalno niti opravdano svakog počinitelja kaznenog djela ili svako kazneno djelo “provedi” kroz najpotpuniji i, istovremeno, najsloženiji oblik kaznenog postupka.

U najvećem broju zemalja uspostavljaju se dakle različiti oblici pojednostavljenog ili skraćenog postupanja, koji se generalno mogu podijeliti u nekoliko osnovnih grupa. Izjava o krivnji u angloameričkom sustavu i kazneni nalog u većem broju europskih kontinentalnih država imaju za cilj potpuno zamijeniti glavnu raspravu drugačijim načinom rješavanja kaznene stvari. Osnovna svrha postojanja treće grupe, koja obuhvaća razne oblike skraćenih i pojednostavljenih rasprava ili sudskih sjednica jest pojednostavljenje i skraćenje kaznenog postupka (Herrmann, 1997:274, 277). Sastavni dio prethodno izloženih procesa mogu biti i drugi mehanizmi u okviru kaznenog procesnog prava koji se oslanjaju na nadzor stranaka nad utvrđivanjem činjenica. Dobar su primjer za to: skraćeni postupci za lakša kaznena djela, odstupanja od načela oficijelnosti kaznenog gonjenja (u smislu gonjenja po prijedlogu oštećenog ili po privatnoj tužbi), imunitet svjedoka (zbog čega se govori o krunskome svjedoku), uvjetno odlaganje kaznenog gonjenja (u pravilu za lakša kaznena djela i uz raznovrsno uvjetovanje), bezuvjetno odlaganje kaznenog gonjenja (tužitelj može, uz suglasnost nadležnog suca ili bez te suglasnosti, odustati od kaznenog gonjenja ako postoji nizak stupanj krivnje počinitelja i ako ne postoji javni interes za kazneno gonjenje), privremeno odustajanje od podizanja optužnice (uz suglasnost suda i uz prihvaćanje obveza od strane počinitelja kaznenog djela) ili, npr., nesvrhovitost kaznenog gonjenja zbog stvarnog kakanja osumnjičenog (Sijerčić-Čolić, 2011).¹

---

¹ Opširnije vidjeti kod Fišer (1997:477-480); Pradel (2008:77-86); Schroder (2011:XV–XXIV); Tak (1993:45-48) i Albrecht (2001:3-56).

Izgleda, dakle, da se svi slažu oko toga da stanje kriminaliteta i njegovi pojavnici oblici traže da se na glavnoj raspravi pojave samo oni predmeti koji su sporni.² Drugim riječima: tradicionalni pogled na kazneni postupak ublažen je i/ili zamijenjen kaznenim postupkom u kojem će se slobodnije izraziti konsenzualni (ili sporazumni) oblici raspravljanja kaznenopravnog zahtjeva nastalog počinjenjem kaznenog djela.

1.2. Bosna i Hercegovina

Tijekom 2003. godine reformirano procesno kazneno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini (BiH) donosi na ovome području važne promjene koje omogućavaju da se “tradicionalno singularno odlučivanje” suca i tužitelja te konfrontacija države i pojedinca zamijeni “multipolarnim odlučivanjem i saradnjom” između tužitelja, suca, osumnjičenog odnosno optuženog i branitelja (Herrmann, 1995:466-467). Riječ je o izjašnjavanju o krivnji, pregovaranju o krivnji, imunitetu svjedoka i postupku za izdavanje kaznenog naloga.

Cilj ovoga istraživanja jest raspravljati o temi pregovaranja o krivnji u kaznenom pravosuđu i zakonodavstvu u BiH: kroz prednosti i nedostatke konsenzualnog oblika postupka uvedenog reformom 2003. godine; zatim kroz statističke podatke o primjeni postupka pregovaranja o krivnji; te kroz učinkovitost i efektivnost sporazuma o priznanju krivnje u kontekstu izvršnog kaznenog prava.

2. USAVRŠAVANJE POČETNIH ZAKONSKIH RJEŠENJA, TE PREGLED POZITIVNOPRAVNIH NORMI O PREGOVARANJU O KRIVNJI U ZAKONIMA O KAZNENOM POSTUPKU U BOSNI I HERCEGOVINI

2.1. Usavršavanje početnih zakonskih rješenja

Iako je uvođenje pregovaranja o krivnji kao obliku konsenzualne pravde načelno prihvatljivo, uređenje instituta pregovaranja o krivnji u bosanskohercegovačkom kaznenom procesnom pravu otvara određena pitanja. Ona se koncentriraju oko: - obima i sadržaja predmeta sporazumijevanja stranaka; - kaznenih djela za koja je moguć ovaj oblik konsenzualne pravde; - granica zakonom dopuštenog ublažavanja kazne i izricanja kaznene sankcije; -sudske kontrole sklopljenog sporazuma kako s aspekta legaliteta kaznenog gonjenja i osnovnosti optužnice, tako i s aspekta prava optužene i oštećene osobe; - uloge suda u kontroli zakonitosti sporazuma o priznanju krivnje; - uloge samog priznanja krivnje u slučaju da se ne prihvati podneseni sporazum; - prava na ulaganje žalbe kao jednog od osnovnih prava čovjeka u kaznenom postupku. Pozivajući se na prethodno, dotaknut ćemo, s teorijskog i normativnog aspekta, “stranačko nadmetanje” u domaćem procesnom pravu. U zadnjem dijelu rada izložena su empirijska istraživanja o stranačkom nadmetanju, koja su, zbog specifičnosti

---

² S tim u vezi treba podsjetiti da su mnogi oblici skraćenih postupaka u europskim zemljama adaptacija ove angloameričke procesne ideje o spornim predmetima. O pitanju prenošenja ideja i procesnih ustanova iz angloameričkog u kontinentalni kazneni postupak zanimljivo piše Damaška (1997).

ustavnopravnog i političkog uređenja BiH, obuhvatila različite nivoe vlasti i organizacije kaznenog pravosuđa.

Usporedba prvih odredaba procesnih zakona (misli se na one koje su 2003. ugrađene u Zakon o krivičnom postupku BiH – ZKP BiH, Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH – ZKP BD BiH, Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH – ZKP FBiH i Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske – ZKP RS) o pregovaranju o krivnji s odredbama koje su danas na snazi pokazuje temeljitije “pretresanje” ovog instituta njihovim noveliranjem tijekom 2008. godine. Uopćeno govoreći, i ne prateći do u pojedinosti usvojene promjene, pregovaranju o krivnji pridaje se posebno mjesto nakon petogodišnje primjene zakona o kaznenom postupku, uočenih nedostataka u tužiteljskoj i sudskoj praksi, te prigovora koji su istaknuti. Disponiranje stranaka predmetom konkretnog kaznenog postupka pokazalo je da doprinosi ubrzanju kaznenog postupka jer se rasprava o kaznenoj stvari može završiti kako u ranijim fazama postupka (ili prije suđenja), tako i na samome suđenju te u drugostupanjskom postupku. U optici konsenzualnog upravljanja kaznenim postupkom, osumnjičeni odnosno optuženi i njegov branitelj mogu pregovarati s tužiteljem o uvjetima priznavanja krivnje za kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, kao i o kaznenoj sankciji koja bi trebala biti izrečena od strane suda. Stoga se sporazum o priznanju krivnje dostavlja sudu, koji ga, nakon razmatranja, može odbaciti ili prihvatiti. Uvjeti jasnoće spomenutog sporazuma traže se u određenim kvalitetama priznanja krivnje (koji su identični onima koji se traže kod izjašnjavanja o krivnji), kao i u razumijevanju, od strane optuženog, da se spomenutim sporazumom odriče naročito prava na suđenje i prava na žalbu na kaznenu sankciju koja se izriče na osnovi prihvaćenog sporazuma. Polazeći od principa zakonitosti, spomenutim se amandmanima pojašnjava da tužitelj može pregovarati o kaznenoj sankciji i može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to kazneno djelo, odnosno blažu sankciju u skladu s kaznenim zakonom. Također je naglašeno da se sporazum o priznanju krivnje sastavlja u pisanome obliku i uz optužnicu dostavlja funkcionalno nadležnom sudu za prethodno saslušanje. Prijašnjim propisima određeni okvir provjeravanja sporazuma o priznanju širi se i na razmatranja o tome je li “dogovorena” kaznena sankcija u skladu s kaznenim zakonom (ovom izmjenom nastojala se izbjeći neujednačena sudska praksa o pitanju može li sud odbaciti sporazum o priznanju krivnje ako smatra da predložena kaznena sankcija nije u skladu s kaznenim zakonom). Razlozi za “favoriziranje” oštećenog ogledaju se u pitanju je li oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiteljem izjasni o imovinskopravnom zahtjevu (dakle, razlog za ovaj amandman bio je u čestim navodima o potrebi adekvatnije zaštite prava oštećenog u predmetima koji se završavaju pregovaranjem o krivnji; ostaje i danas otvoreno pitanje jesu li na ovome planu učinjeni koraci naprijed).

2.2. Pregled pozitivnopravnih normi o pregovaranju o krivnji

Pregovaranje o krivnji je naročit oblik kaznenog postupka u kojem dolazi do izražaja dispozicija glavnih dionika kaznenoprocenog odnosa, jer do donošenja presude i zaključenja konkretnog kaznenog postupka dolazi na temelju stranačkog pregovaranja o krivnji, odnosno sporazuma o uvjetima priznavanja krivnje između stranaka. Opredjeljenje zakonodavca da pregovaranjem o krivnji odstrani negativne učinke koje sa sobom donosi dugotrajnija ka-

zlena procedura i omogućiti brži završetak kaznenog postupka, treba sagledati kroz vrijedeće zakonske norme.³

Prethodna su izlaganja pokazala da se pregovaranje o krivnji odvija između osumnjičenog (osoba za koju postoje osnovne sumnje da je počinila kazneno djelo⁴), odnosno optuženog (osoba protiv koje je jedna ili više točaka u optužnici potvrđena⁵) i njegova branitelj, s jedne strane, i tužitelja, s druge strane. Prijedlog za postizanje sporazuma može biti iniciran kako od tužitelja, tako i od suprotne stranke uz napomenu da bi se, u skladu s načelom pravednog postupka i *jednakosti oružja*, morao odvijati na ravnopravnoj osnovi.

Pregovaranje suprotstavljenih strana odnosi se na uvjete priznavanja krivnje za djelo koje se osumnjičenom odnosno optuženom stavlja na teret. U sferi prava, predmet pregovora su činjenični i pravni navodi o djelu koje se osobi stavlja na teret (stvarna i pravna priroda optužbe), zatim okolnosti koje ga terete i one koje mu idu u korist, te stav osumnjičenog odnosno optuženog o osnovanosti kaznenog gonjenja odnosno optuženja (izjašnjavaње o krivnji). Zato se u sporazum o priznanju krivnje unosi izjava o priznanju krivnje za djelo za koje se osumnjičeni odnosno optuženi tereti, kao i kaznena sankcija koja je rezultat dogovora između optužbe i odbrane. Dakle, prema važećim zakonskim odredbama predmet pregovaranja ne može biti odustanak tužitelja od kaznenog gonjenja za neka od kaznenih djela za koja se osumnjičeni odnosno optuženi tereti, niti tužilac može ponuditi blažu pravnu kvalifikaciju djela u slučajevima postojanja dokaza koji upućuju da je počinjeno djelo koje bi se trebalo teže pravno kvalificirati. To nas dalje vodi zaključku da se pregovaranjem o krivnji ne može obuhvatiti ni oblik kaznenog postupka koji bi se provodio u konkretnoj kaznenoj stvari. Upravo u prethodno izloženome, kontrast s angloameričkim uređenjem pregovaranja o krivnji (*plea bargaining*) posebno dolazi do izražaja. Konačno, sporazum se odnosi i na kaznenu sankciju koja se ima izreći u konkretnome slučaju.

Osumnjičeni odnosno optuženi sa svojim braniteljem i tužitelj međusobno pregovarajući o krivnji, pregovarat će ustvari o vrsti i visini kaznene sankcije. Procesni zakoni prožeti su stavom da tužitelj može pregovarati o kaznenoj sankciji i da može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to kazneno djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenog ili optuženog u skladu s Kaznenim zakonom. Takav je stav zakonodavca prihvatljiv i on je, kao što smo prethodno spomenuli (2.1.), “podrška” načelu zakonitosti.

S tim u vezi, sporazum o priznanju krivnje mora se načiniti u pisanu obliku i podnijeti sudu na odlučivanje. Prateći “fizionomiju” i strukturu kaznene procedure u BiH, sporazum o priznanju krivnje se, uz optužnicu, dostavlja sucu za prethodno saslušanje koji ga razmatra nakon potvrđivanja optužnice. Sudsko razmatranje sporazuma o priznanju krivnje je *conditio sine qua non* konsenzualne pravde kao načina rješavanja kaznenog predmeta. Pravedan postupak i ispravna odluka od suda zahtijevaju da prođe kroz taksativno navedene segmente koje treba ne samo sagledati već i riješiti u smislu donošenja određenih zaključaka (npr. da je do sporazuma o priznanju krivnje došlo dragovoljno); odnosno on mora provjeriti jesu li implementirani (npr. da je oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiteljem izjasni o imovinskopravnom zahtjevu). Ostavljajući za iduća izlaganja sudsko preispitivanje sporazuma, na ovome mjestu navodimo sljedeće: sudac za prethodno saslušanje ne razmatra samo sporazum,

---

³ Čl. 231. ZKP BiH, čl. 231. ZKP BD BiH, čl. 246. ZKP FBiH, čl. 246. ZKP RS.

⁴ Čl. 20. toč. a) ZKP BiH, čl. 20. toč. a) ZKP BD BiH, čl. 21. toč. a) ZKP FBiH, čl. 21. toč. a) ZKP RS.

⁵ Čl. 20. toč. b) ZKP BiH, čl. 20. toč. b) ZKP BD BiH, čl. 21. toč. b) ZKP FBiH, čl. 21. toč. b) ZKP RS.

već i, ako ga prihvati, izriče dogovorenu kaznenu sankciju. Zakazivanjem glavne rasprave mijenja se funkcionalna nadležnost, te o sporazumu, kao i o kaznenoj sankciji, odlučuje sudac pojedinac (za kaznena djela za koja je propisana novčana kazna kao glavna kazna ili kazna zatvora do deset godina), odnosno vijeće od trojice sudaca.⁶

Aktualno uređenje pregovaranja o krivnji u zakonima o kaznenom postupku u BiH potrebno je sagledati i iz ugla procedure kroz koju prolazi razmatranje sporazuma o priznanju krivnje. Ročište na kojem će sudac za prethodno saslušanje, sudac odnosno vijeće provjeriti pripremljeni sporazum i odlučiti o njegovoj sudbini - kontradiktorno je u smislu da mu pribivaju stranke i branitelj. Na ovome ročištu, naročito se provjerava sljedeće:

A) Je li do sporazuma o priznanju krivnje došlo dragovoljno, svjesno i s razumijevanjem. Sud mora provjeriti je li priznanje osumnjičenog odnosno optuženog rezultat sile, prijetnje, varke, obmane ili sličnih postupaka, te na temelju toga zaključiti je li priznanje dragovoljno. Uz ovu kvalitetu, zakonodavac za pozitivnu ocjenu pregovora o krivnji traži još i odnos osumnjičenog odnosno optuženog prema svojem priznanju. Drugim riječima, u davanju ocjene o psihičkom odnosu osobe prema priznanju krivnje mora se utvrditi postojanje svijesti, kao i komponente razumijevanja prilikom izjašnjavanja o krivnji. U prilog navedenome spominjemo da u teoriji postoji stav prema kojem priznanje počinitelja djeluje na dokaznom, materijal-nopravnom, procesnopravnom nivou te nivou sankcije (Gorkič, 2009:173-218). Prethodno izložena procesna pravila o konsenzualnoj pravdi to također potvrđuju. Naime, priznanjem optuženi ne priznaje samo činjenični i pravni opis djela, nego se istovremeno odriče procesnih garancija, kao što su kontradiktorna glavna rasprava, privilegija protiv samooptuživanja te, većim dijelom, pravo na ulaganje pravnoga lijeka.⁷

B) Sud mora provjeriti postoji li dovoljno dokaza o krivnji optuženog za djelo koje mu se stavlja na teret i to povezati s prethodnim provjeravanjem priznanja počinitelja kaznenog djela. Na ovaj se način uspostavljaju relacije koje potvrđuju da se priznanje o krivnji odnosi upravo na kazneno djelo opisano u optužnom aktu. To je posebno važno ako optuženi navodi okolnosti iz kojih bi sud mogao zaključiti da je kazneno djelo bilo počinjeno drugačije nego što je opisano u optužnici, odnosno da optuženi priznaje drugo kazneno djelo a ne ono sadržano u činjeničnom segmentu optužnog akta. Ovo zakonsko rješenje pokazuje da i pored nespornih pozitivnih (npr. efikasnost) strana pregovaranja i sporazumijevanja o krivnji, te dragovoljnosti sudjelovanja u ovome procesu, sud ipak mora raspolagati dokazima o krivnji osumnjičenog odnosno optuženog kako bi izrekao kaznenu sankciju. S obzirom na to da se kaznena sankcija može izreći samo onda ako je osoba kriva za djelo koje joj se stavlja na teret,

---

⁶ Zbog kompleksnosti teme o kojoj govorimo, navodimo sljedeći stav iz sudske prakse: Ako je sporazum o priznanju krivnje podnesen na glavnoj raspravi pred prvostupajnskim sudom, gdje se sudsko vijeće razmatrajući sporazum neposredno upoznalo s priznanjem i uvjetima priznanja krivnje optuženog, a potom taj sporazum odbacilo - onda nije moglo nastaviti suđenje, već se moralo izuzeti, jer se u tome slučaju radi o okolnosti koja izaziva razumnu sumnju u nepristranost suca odnosno vijeća. U ovoj svojoj odluci Vrhovni sud FBiH konstatira da s obzirom na to da nije postupano u smislu naprijed navedenog prvostupajnski sud je počinio bitnu povredu odredaba Procesnog zakona iz čl. 312. st. 1. toč. b) ZKP FBiH, zbog koje je prvostupajnska presuda ukinuta (Rješenje Vrhovnog suda FBiH 04 0 K 000479 10 Kž od 9. 3. 2011).

⁷ Tog stava je i Vrhovni sud SAD-a. U predmetu *Brady protiv SAD* (397 U.S. 742 [1970]) istaknuto je da je priznanje krivnje više od samog priznanja događaja iz prošlosti, te da priznanjem krivnje optuženi pristaje na nastupanje određenih procesnih posljedica (Republika Slovenija, Ustavno sodišče, 2019).

sud mora utvrditi krivnju osumnjičene odnosno optužene osobe. Utvrđivanje krivnje oslanja se upravo na prikupljene podatke i dokaze o počinjenom kaznenom djelu.

Tako koncipiran postupak sudskog provjeravanja sporazuma o priznanju krivnje (izložen pod A) i B)) potvrđuje da je kazneni postupak u BiH obojen tradicionalnim shvaćanjem doktrine mješovitog tipa kaznenog postupka, u smislu da prije donošenja obvezujuće sudske odluke treba utvrditi istinu o tome je li u konkretnom primjeru počinjeno kazneno djelo i mogu li se na optuženog primijeniti norme materijalnog kaznenog prava o izricanju kaznene sankcije (Sijerčić-Čolić, 2012). Isto je tako očita i veza između opisanih procedura i jednog od osnovnih načela na kojem se zasniva suvremeni kazneni postupak – načela pretpostavke nevinosti. Konkretniji osvrt na ovo načelo vodi nas do privilegije protiv samooptuživanja (koje se doduše počinitelj kaznenog djela u postupku pregovaranja o krivnji odriče “svjesno, dragovoljno i s razumijevanjem”) s obzirom na to da u *kaznenom postupku optužba ne smije prikupljati dokaze korištenjem prinude ili sile protiv osumnjičenog, odnosno optuženog*.⁸

C) Sud mora utvrditi razumije li optuženi da se sporazumom o priznanju krivnje odriče suđenja pred sucem odnosno sudskim vijećem, te da će se sporazumom predviđena kaznena sankcija izreći na raspravi koja se nastavlja odmah nakon prihvaćanja sporazuma o priznanju krivnje.

D) Naša rasprava u ovome poglavlju treba pokazati da se optuženi u procesu konsenzualne pravde odriče ne samo prava na javno i kontradiktorno suđenje, nego i prava na ulaganje žalbe na sankciju koja će mu se izreći. Razlozi zbog kojih zakonodavac isključuje mogućnost ulaganja žalbe proizlaze iz prirode sporazuma o priznanju krivnje: strane koje sudjeluju u pregovaranju o krivnji zajednički u svojem sporazumu predlažu sudu odgovarajuću kaznenu sankciju; sankcija je prethodno dogovorena i, od strane optuženog, očekivana. Žalba je dozvoljena u slučaju da sud ne izrekne kaznenu sankciju predviđenu u sporazumu o priznanju krivnje.⁹

E) Predočavanje mogućih posljedica vezanih za oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom te sporedne predmete kaznenog postupka rezultat je tradicionalnih pravila koja imovinskopravni(e) zahtjev(e) i troškove kaznenog postupka, pod zakonskim uvjetima, prebacuju na teret počinitelja, odnosno koja sprječavaju zadržavanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom.

F) Provjeravanjem je li oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiteljem izjasni o imovinskopravnom zahtjevu, žele se ublažiti negativni aspekti konsenzualne pravde i obvezati tužitelja da kao nositelj dužnosti kaznenog gonjenja zaštiti, bar u ovoj mjeri, interese žrtve kaznenog djela. Ovo provjeravanje ne podrazumijeva nikakav dodatni angažman suda u smislu da prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivnje ponovno da prilikom oštećenom koji se već izjasnio o imovinskopravnom zahtjevu da se o tom zahtjevu još jednom izjasni

---

⁸ *Saunders protiv Velike Britanije*, 1996, Izvještaj 1996-IV. Presuda u predmetu *Natsvlshvili i Togonidze protiv Gruzije* (2014) bila je prva u kojoj je Europski sud za ljudska prava ispitivao kompatibilnost sporazuma o priznanju krivnje s pojmom pravednog postupka u smislu čl. 6. Europske konvencije o osnovnim pravima i slobodama čovjeka, naročito s aspekta odricanja od određenih procesnih prava i pitanja je li odricanje od prava bilo praćeno učinkovitom zaštitom u konkretnom kaznenom postupku.

⁹ Mogućnost podnošenja žalbe po ostalim žalbenim osnovama nije izričito isključena (Sijerčić-Čolić, Hadžiomeračić, Jurčević, Kaurinović i Simović, 2005:623-624).

i da ga odredi.¹⁰ Na kraju je nužno osvrnuti se i na obvezu suda da oštećenog obavijesti o rezultatima pregovaranja o krivnji.

Prethodno opisani postupak sudskog razmatranja i provjeravanja sporazuma o priznanju krivnje treba zaključiti konstatacijom da ishod konsenzualne pravde usmjerava sudski nadzor: ako sud prihvati sporazum, na raspravi za izricanje kaznene sankcije suca za prethodno saslušanje, sudac pojedinac odnosno vijeće donijet će presudu kojom se optuženi proglašava krivim i izreći će mu dogovorenu kaznenu sankciju. Do izricanja presude na temelju sporazuma o priznanju krivnje ne dolazi u onim situacijama kad sud odbaci sporazum i postupak u konkretnoj kaznenoj stvari nastavi. Vrijedna napomena jest i odredba po kojoj priznanje krivnje ne može biti upotrijebljeno kao dokaz u kaznenom postupku.

2.3. Definiranje hipoteza

Kako je ovaj institut prihvaćen i koliko je primjenjivan u praksi pokazat će provedeno istraživanje koje je imalo za cilj: s jedne strane, predstaviti ukupan broj i kretanje broja sklopljenih sporazuma u BiH i, s druge strane, utvrditi koliko su sporazumi o priznanju krivnje efikasni i efektivni u borbi protiv kriminaliteta. S tim u vezi, postavljene su dvije hipoteze:

1. U istraživanom razdoblju, pred sudovima u BiH broj sklopljenih sporazuma o priznanju krivnje opada;
2. Sporazumi o priznanju krivnje učinkoviti su instituti u rješavanju kaznenopravnih sporova uglavnom općeg kriminaliteta, ali nisu efektivni jer se sudionici kaznenih djela, čiji su predmeti riješeni sporazumom o priznanju krivnje, ponovno vraćaju činjenju kaznenih djela.

U prvome dijelu istraživanja predstaviti ćemo kretanje ukupnog broja sklopljenih sporazuma o priznanju krivnje u BiH i provjeriti prvu navedenu hipotezu, dok ćemo se u drugom dijelu baviti efikasnošću i efektivnošću sporazuma o priznanju krivnje i istražiti je li druga postavljena hipoteza dokazana.

3. PODACI O PRIMJENI POSTUPKA PREGOVARANJA O KRIVNJI U PRAKSI SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

U BiH ne postoji centralizirana baza podataka o primjeni postupka pregovaranja o krivnji. Fragmentiranost podataka posljedica je složenog državnog uređenja BiH koje se ogleda u podjeli nadležnosti između državnog, entitetskih nivoa i Brčko distrikta, kao zasebne administrativne jedinice. Područje kaznenog pravosuđa u tom smislu ne predstavlja izuzetak. Prikupljanje relevantnih podataka dodatno otežava činjenica različitog pravnog uređenja na entitetskim nivoima, centraliziranog na području Republike Srpske, decentraliziranog na području Federacije BiH i posebnog uređenja administrativne jedinice Brčko distrikt. Uslijed ovakve organizacije državnog uređenja BiH, relevantne podatke potrebno je tražiti u dostupnim izvještajima različitih institucija, počevši od Federalnog zavoda za statistiku, Federalnog tužilaštva Federacije BiH, Republičkog tužilaštva Republike Srpske, kao i od Suda BiH.

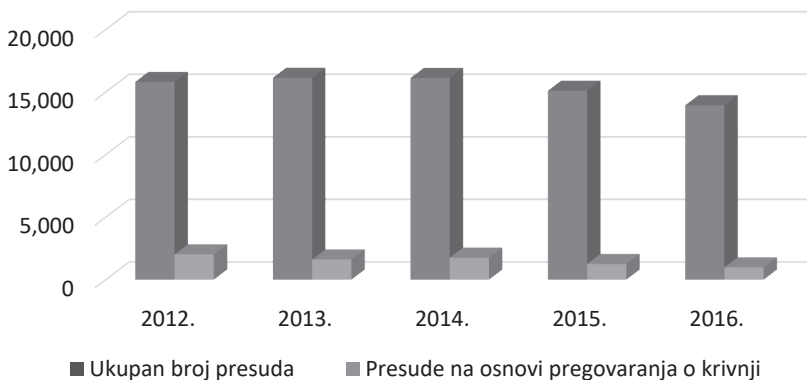
¹⁰ Presuda Vrhovnog suda FBiH 03 0 K 006352 11 Kž 2 od 7. 6. 2011. godine.

Prije prikaza obrađenih dostupnih podataka za Republiku Srpsku i Federaciju BiH za vremensko razdoblje 2016.–2018. godina, bit će predstavljani nalazi bosanskohercegovačkih vlasti načinjeni za potrebe Odgovora na Upitnik – Informacije koje Europska komisija traži od Vijeća ministara BiH u svrhu pripreme Mišljenja o zahtjevu BiH za članstvo u Europskoj uniji o učestalosti primjene ovog postupka u kaznenim predmetima na području cijele države za razdoblje 2012.–2016. Konačno, podaci prikupljeni od Suda BiH bit će prikazani zasebno.

3.1. Statistički podaci o primjeni postupka pregovaranja o krivnji u Bosni i Hercegovini 2012.–2016.¹¹

U prilogu 35 Odgovora na Upitnik – Informacije koje Europska komisija traži od Vijeća ministara BiH u svrhu pripreme Mišljenja o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji (2018) dati su statistički podaci o udjelu presuda donesenih na osnovi postupka o pregovaranju o krivnji u ukupnom broju donesenih presuda za petogodišnje razdoblje (2012.–2016). Podaci pokazuju tendenciju pada korištenja ovog skraćenog postupka (grafikon 1). Udio presuda na osnovi pregovaranja o krivnji u ukupnom broju donesenih presuda u kaznenom postupku u 2012. godini iznosio je 13 %, u 2013. godini 10 %, u 2014. godini 11 %, u 2015. godini 8 % i konačno, u 2016. godini 7 %.

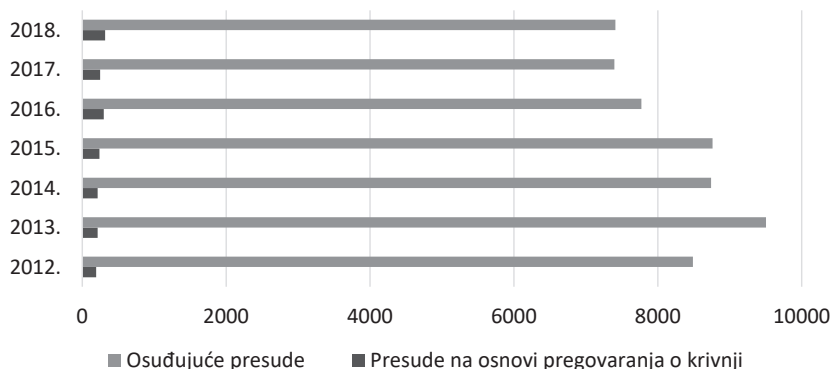

Grafikon 1: Udio presuda na osnovi pregovaranja o krivnji u ukupnom broju presuda (na nivou BiH)

¹¹ Na početku ovoga dijela potrebno je naglasiti da se sporadično javljaju istraživanja na temu pregovaranja o krivnji u domaćem kaznenoprocenom pravu i praksi. Jedno takvo obavljeno je tijekom 2014. godine u svjetlu primjene kaznenoprocenih zakona u BiH. Tim istraživanjem utvrđeno je da su tužilaštva u BiH od 2004. do 2011. predložila ukupno 15.356 sporazuma o priznanju krivnje, što čini 11,7 % u odnosu na ukupan broj optužnica podignutih u tome razdoblju. Ovo istraživanje, također, sadrži podatke o razlozima za sklapanje sporazuma o priznanju krivnje (s tužiteljskog aspekta), te podatke o njegovoj učestalosti u praksi. Zbog drugačijeg načina obrade podataka, ovo istraživanje nije inkorporirano u ovaj rad. Detaljnije Sijerčić-Čolić (2014: 86).

3.2. Primjena postupka pregovaranja o krivnji u Federaciji Bosne i Hercegovine

Na području Federacije BiH evidenciju o udjelu presuda donesenih na osnovi pregovaranja o krivnji u ukupnom broju osuđujućih presuda vodi Federalni zavod za statistiku od 2012. godine. Broj presuda donesenih na osnovi pregovaranja o krivnji kreće se u rasponu od 192 u 2012. godini do 317 u 2018. godini (grafikon 2).¹²

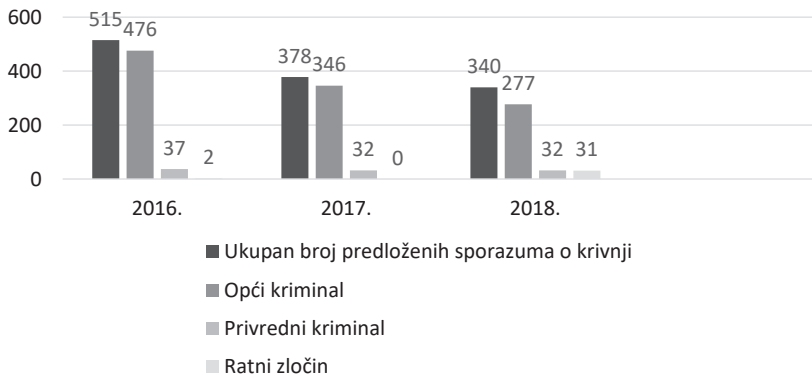

Grafikon 2: Udio presuda na osnovi pregovaranja o krivnji u ukupnom broju osuđujućih presuda (na nivou Federacije BiH)

Prema podacima dostupnim u zbirnim izvještajima Federalnog tužilaštva Federacije BiH o radu kantonalnih tužilaštava za 2016., 2017. i 2018. godinu¹³ najviše sporazuma o priznanju krivnje predloženo je za kaznena djela općeg kriminala. Postotak sporazuma za kaznena djela privrednog kriminala u ukupnom broju predloženih sporazuma o priznanju krivnje kreće se od 7 % u 2016. godini do 9 % u 2018. godini. Kada je riječ o kaznenim djelima ratnog zločina, broj je predloženih sporazuma zanemariv i ne prelazi 1 % u 2016. i 2017. godini. Međutim, primjetan je nagli porast u 2018. godini gdje on iznosi 9 % u ukupnom broju predloženih sporazuma. Za analizirano vremensko razdoblje kantonalni su sudovi u pet predmeta odbacili predloženi sporazum o priznanju krivnje, jedanput u 2016. godini i četiri puta u 2017. godini za kaznena djela općeg kriminala (grafikon 3).

¹² Podaci su preuzeti iz statističkih godišnjaka/ljetopisa Federacije BiH za 2013. godinu, str. 428; 2018. godinu, str. 417; i 2019. godinu, str. 413.

¹³ Zbirni izvještaj o radu tužilaštava u Federaciji BiH za razdoblje: 1. 1. - 31. 12. 2016. – Podaci iskazani po predmetima, Tablica VI-A, str. 2. Zbirni izvještaj o radu tužilaštava u Federaciji BiH za razdoblje: 1. 1. - 31. 12. 2017. – Podaci iskazani po predmetima, Tablica VI-A, str. 2. Zbirni izvještaj o radu tužilaštava u Federaciji BiH za razdoblje: 1. 1. - 31. 12. 2018. – Podaci iskazani po predmetima, Tablica VI-A, str. 2.

Grafikon 3: Pregled predloženih sporazuma o priznanju krivnje prema vrsti kriminaliteta (na nivou Federacije BiH)

3.3. Primjena postupka pregovaranja o krivnji u Republici Srpskoj

Analiza dostupnih podataka Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske¹⁴ za vremensko razdoblje 2016.–2018. pokazuje da korespondira s podacima o primjeni instituta pregovaranja o krivnji u Federaciji BiH. Usporedbom podataka za oba entiteta nesporan je zaključak da je ovaj skraćeni kazneni postupak najzastupljeniji kod kaznenih djela općeg kriminala, u manjoj mjeri kod kaznenih djela privrednog kriminala i zanemariv u predmetima ratnih zločina. Također, kao i u Federaciji BiH, podaci pokazuju mali broj odbačenih predloženih sporazuma od strane suda. Točnije, za tri godine u Republici Srpskoj odbačen je samo jedan predloženi sporazum o priznanju krivnje za kazneno djelo privrednog kriminala (grafikon 4).

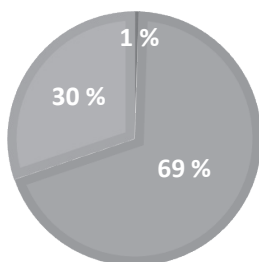
Grafikon 4: Pregled predloženih sporazuma o priznanju krivnje prema vrsti kriminaliteta (na nivou Republike Srpske)

¹⁴ Podaci su preuzeti iz izvještaja Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske za 2016. godinu, str. 16; 2017. godinu, str. 18; i 2018. godinu, str. 19.

3.4. Primjena postupka pregovaranja o krivnji pred Sudom Bosne i Hercegovine

Iz prikupljenih i obrađenih podataka o primjeni instituta pregovaranja o krivnji¹⁵ pred Sudom BiH za vremensko razdoblje 2017.–2019. proizlazi zaključak da se on najčešće koristi u predmetima organiziranog kriminala, privrednog kriminala i korupcije, a potom za sva ostala kaznena djela. Međutim, svakako treba imati u vidu činjenicu da je ukupan broj prihvaćenih sporazuma o priznanju krivnje za trogodišnje razdoblje za sva tri odjela Suda BiH 391, što je manje od godišnjeg broja predloženih i prihvaćenih sporazuma od strane svih sudova na entitetskim nivoima (grafikon 5).

- Odjel I za ratne zločine
- Odjel II za organizirani kriminal, gospodarski kriminal i korupciju
- Odjel III za sva ostala kaznena djela

Ukupan broj sporazuma: 391

Grafikon 5: Pregled prihvaćenih sporazuma po odjelima Suda BiH (2017.–2019.)

3.5. Zaključak

Iz prikazanih statističkih podataka možemo zaključiti da je u praksi institut pregovaranja o krivnji najviše zastupljen kod kaznenih djela općeg kriminaliteta. U znatno manjem postotku zastupljen je kod kaznenih djela privrednog kriminala, dok je njegova primjena kod kaznenih djela ratnog zločina neznatna. Podaci, također, ukazuju na to da je broj odbačenih sporazuma o priznanju krivnje od strane sudova u BiH veoma malen, što ukazuje na opravdanost njihova predlaganja, odnosno ispunjenost taksativno propisanih zakonskih uvjeta. Bez obzira na ovu činjenicu primjetna je tendencija pada broja presuda na osnovi pregovaranja o krivnji u ukupnom broju donesenih presuda u kaznenom postupku u BiH za petogodišnje razdoblje, sa 13 % u 2012. godini na 7 % u 2016. godini. Konačno, broj predloženih sporazuma o priznanju krivnje varira u postupcima pred sudovima u BiH, s jedne strane on se povećava u postupcima pred sudovima u entitetu Republika Srpska, dok se s druge strane smanjuje u postupcima pred sudovima u entitetu Federacija BiH.

¹⁵ Podaci o broju prihvaćenih predloženih sporazuma o krivnji za vremensko razdoblje 2017.–2019. prikupljeni su na osnovi zahtjeva o pristupu informacijama, broj rješenja: SU-5/13627 od 6. 2. 2020.

Na ovaj način, provjerili smo i dokazali prvu postavljenu hipotezu da pred sudovima u BiH ukupan broj sklopljenih sporazuma o priznanju krivnje opada u istraživanom periodu, bez obzira na činjenicu što broj predloženih sporazuma varira pred entitetskim sudovima. Zbog sumarno dobivenih podataka za primjenu ovog instituta pred Sudom BiH nije moguće dati procjenu da li se njegova upotreba povećava ili smanjuje.

4. ANALIZA PRAKTIČNE PRIMJENE, EFIKASNOSTI I EFEKTIVNOSTI SPORAZUMA O PRIZNANJU KRIVNJE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE I BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE

U ovome dijelu istraživanja provjerit ćemo postavljenu hipotezu da su sporazumi o priznanju krivnje učinkoviti instituti u rješavanju kaznenopravnih sporova uglavnom općeg kriminaliteta, ali nisu i efektivni jer se počinitelji kaznenih djela koji su prihvatili ovaj oblik okončanja svojih predmeta, ponovno vraćaju činjenju kaznenih djela.

Tako smo, u cilju procjene nekoliko značajnih faktora koristeći se adekvatnim parametrima u primjeni instituta sporazuma o priznanju krivnje, napravili istraživanje metodama intervjua i odgovora na već ponuđena pitanja te analizom i sintezom dobivenih odgovora. Anketirano je 30 tužitelja koji obnašaju dužnosti kaznenog gonjenja u kantonalnim tužilaštvima u Federaciji BiH i pet tužitelja u Javnom tužilaštvu Brčko distrikta BiH. Odabrani su tužitelji s obzirom na to da su oni ti koji uglavnom iniciraju sklapanje sporazuma o priznanju krivnje, predlažu sankciju i vode računa o ispunjenju uvjeta predviđenih zakonima o kaznenom postupku te na taj način postavljaju okvir “sporazumijevanja”. Dobivenim odgovorima na pitanja koja se odnose na motivaciju i ciljeve sporazuma od strane tužitelja s jedne i optuženog s druge strane, zatim o vrstama sankcija (alternativna sankcija ili kazna zatvora) i visini izrečene kazne zatvora, kao i stupnju povratništva počinitelja kaznenog djela prije sklapanja i po sklapanju sporazuma o priznanju krivnje, želimo provjeriti je li sporazum o priznanju krivnje efikasan i efektivan instrument u borbi protiv kriminaliteta.

Postavljena su sljedeća pitanja:

1. Koliko je ukupno bilo izrečenih sporazuma o priznanju krivnje i njihova klasifikacija prema vrsti kaznenog djela?
2. Koliko je bilo alternativnih sankcija a koliko kazni zatvora i u kojem trajanju?
3. Jesu li tužitelji imali “povjerenja” u sporazum o priznanju krivnje smatrajući da će preko njega najbolje, najbrže i najsvrsishodnije (efikasnost i efektivnost) riješiti kaznenu stvar?
4. Jesu li tužitelji koji imaju povjerenja u ovakav način rješavanja spora vođeni istom motivacijom i kakvo je njihovo mišljenje o tome kakvo “najjače” ili najveće djelovanje ima sporazum u odnosu na kazneni postupak i počinitelja kaznenog djela?
5. Koliko je bio efektan (efektivnost) sporazum o priznanju krivnje na počinitelja kaznenog djela s obzirom na recidivizam? Je li ostvarena svrha sankcije?

Tragajući za odgovorima na navedena pitanja došli smo do sljedećih saznanja i zaključaka.

Prvi postavljeni istraživački cilj jest utvrditi koliko se često ili u koliko se slučajeva sklapao sporazum o priznanju krivnje i za koja kaznena djela najčešće, te ukupan broj zaklju-

čenih sporazuma za određena (najčešća) kaznena djela. Na ovaj način vidjeli smo o kojim je kaznenim djelima riječ, odnosno koja se vrsta kriminaliteta “želi riješiti” sporazumom o priznanju krivnje kao veoma važnim elementom pri ocjeni kaznene politike pravosuđa.

Anketiranjem tužitelja u tužilaštvima Federacije BiH i Javnom tužilaštvu Brčko distrikta BiH za razdoblje od 2008. do 2018. godine (uz napomenu da anketirani tužitelji nisu u isto vrijeme započeli obavljati svoju funkciju), zaključeno je ukupno 1446 sporazuma. Najveći broj njih sklopljen je za sljedeća kaznena djela: neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, teška kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa, teška tjelesna povreda, razbojništvo, posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga, teška krađa, ugrožavanje sigurnosti, nasilje u obitelji, oštećenje tuđe stvari, krađa, nasilničko ponašanje, krivotvorenje isprave, laka tjelesna ozljeda, ugrožavanje javnog prometa, obmana pri dobivanju kredita ili drugih pogodnosti i izazivanje opće opasnosti. Važno je navesti i podatak da je u pojedinim slučajevima došlo do zaključivanja sporazuma s počiniteljima izuzetno teških kaznenih djela, i to za: kazneno djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, kazneno djelo ubojstvo i kazneno djelo organizirani kriminal. Ovdje je vidljivo da su se sporazumi najčešće sklapali za lakša kaznena djela iz područja općeg kriminaliteta.

Drugi cilj istraživanja odnosio se na vrstu, visinu i trajanje izrečene kaznene sankcije. Provjerili smo koja se kaznena sankcija najčešće izricala i u kolikom trajanju, odnosno jesu li se izricale i alternativne sankcije. Najčešća kaznena sankcija bila je kazna zatvora i njezino trajanje kretalo se u rasponu od dva mjeseca do 13 godina, u zavisnosti od vrste kaznenih djela. Od ukupnog broja izrečenih kazni zatvora u 80 % slučajeva izricale su se kazne zatvora u trajanju od sedam i 10 mjeseci, odnosno jedne i dvije godine. Također treba dodati i činjenicu da je u nekoliko slučajeva kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro na slobodi. S obzirom na to da je riječ o alternativnoj sankciji kojom se može zamijeniti kazna zatvora do jedne godine, ovakva informacija je i očekivana imajući u vidu veliku većinu izricanih kazni u kraćem trajanju. Što se tiče ostalih alternativnih sankcija najčešće je izricana uvjetna osuda i kretala se u rasponu od 30 dana do pet godina u zavisnosti od vrste kaznenih djela. Najčešće izricana uvjetna osuda bila je u trajanju od šest mjeseci do jedne godine, s rokom provjeravanja od dvije ili tri godine. Iako nemamo precizne podatke o broju izrečenih novčanih kazni, jer anketirani tužitelji o tome nisu dali dovoljno podataka pa se njihov ukupan broj nije mogao utvrditi, imamo informacije o tome da najčešći iznos novčane kazne iznosi 1.000,00 konvertibilnih maraka, a maksimalno izrečeni iznos novčane kazne jest 3.000,00 konvertibilnih maraka.

Očigledno je da je riječ o kraćim kaznama zatvora i češćoj primjeni alternativnih sankcija, posebno uvjetne osude, što je, s obzirom na prirodu, mogućnost predlaganja kazne u sporazumu ispod posebnog minimuma i činjenicu da je riječ o sporazumu, znači pristanak i počinitelja kaznenog djela na predloženu sankciju - očekivano. Nameće nam se jasan zaključak da je kaznena politika u slučaju primjene sporazuma o priznanju krivnje blaga. Ako bismo se upustili u to da provjerimo za koja je kaznena djela i u kojim okolnostima izrečena kazna ispod propisanog posebnog minimuma, naprimjer, kada su izricane kratke kazne zatvora, odnosno mijenjane alternativnim sankcijama, tada bismo tragali za odgovorom na pitanje ostvarivanja svrhe sankcije odnosno njezine efektivnosti. S obzirom na dostupne podatke, ostvarivanje svrhe sankcije pokušat ćemo uvidjeti baveći se motivima tužitelja za zaključivanje sporazuma odnosno stupnjem recidivizma optuženog.

Zainteresiranost, motivacija i “povjerenje” tužitelja u uspješnost sporazuma o priznanju krivnje treći je istraživački cilj. Zainteresiranost je očigledna jer na pitanje koliko su puta predlagali sporazum o priznanju krivnje, ispitanici su u 20 slučajeva odgovorili “više od pet puta” a njih 23 sklopili su i sporazume “više od pet puta”. Ovdje je također jasno da veliki broj tužitelja ima “povjerenje” u rješavanje predmeta sporazumom o priznanju krivnje.

Posebno je zanimljiva motivacija tužitelja za ovakav način rješavanja predmeta gdje je njih 28 odgovorilo da je motivirano bržim rješavanjem spora, ali i interesima počinitelja kaznenog djela u smislu osiguravanja brže kaznenopravne procedure u kojoj će biti moguća kvalitetna individualizacija sankcije i ostvarivanje svrhe sankcioniranja, na što su 22 tužitelja dala pozitivan odgovor. Pored ovakve motivacije, radi učinkovitosti kaznenog postupka ali istovremeno vodeći brigu o interesima kako počinitelja kaznenog djela tako i oštećenog, kroz sporazum o priznanju krivnje u jednome predmetu moguće je osigurati dokaze za drugi predmet, najčešće kompleksniji predmet, osiguravajući izjave koje pomažu u rasvjetljavanju teških kaznenih djela. I ovakve motive za sporazum o priznanju krivnje potvrdilo je 13 tužitelja. Na kraju rasprave o motivaciji tužitelja za primjenu instituta sporazuma o priznanju krivnje ističemo da su tužitelji posebno naglašavali da je dodatni uvjet za sklapanje sporazuma o priznanju krivnje bilo ispunjenje imovinskoprnog zahtjeva u obliku naknade štete oštećenome. Ohrabruje podatak da tužitelji vode računa i o pravima oštećenog te da se ispunjenje imovinskoprnog zahtjeva nerijetko postavlja kao uvjet za sklapanje sporazuma o priznanju krivnje. Interesi oštećenog, pored osiguranja njegova obeštećenja, naročito neizlaganje svjedočenju žrtve kaznenog djela, bili su dodatna motivacija tužiteljima za sklapanje sporazuma o priznanju krivnje.

Koliko je borba protiv kriminaliteta primjenom ovog instituta efikasna odnosno efektivna, promatrano iz ugla tužitelja, govore i sljedeći podaci: najveći broj tužitelja, njih 28, odgovorio je da sporazumi o priznanju krivnje imaju najbolje djelovanje na brzinu postupka odnosno učinkovitost. Koliko je ovako brzo rješavanje kaznenopravnog spora i efektivno pokazuju podaci da je 15 tužitelja odgovorilo da sporazumi o priznanju krivnje imaju najbolje djelovanje na ostvarivanje svrhe sankcije zato što se počinitelji kaznenih djela više ne vraćaju, ne čine ponovno kaznena djela. Pet tužitelja odgovorilo je da se ovakva situacija događala samo u nekim slučajevima, dva tužitelja su pojasnila da je u predmetima u kojima se sklapaju sporazumi najčešće upravo motiv da osoba nije prije osuđivana ili nije osuđivana za ista ili istovrsna kaznena djela, te da vjeruju da u praksi nije uvriježeno shvaćanje da sporazumi baš na sve počinitelje kaznenih djela djeluju preventivno. Šest tužitelja odgovorilo je da se osuđeni s kojima su sklopljeni sporazumi, uglavnom ne vraćaju činjenju kaznenih djela.

Iz navedenih odgovora proizlazi da su tužitelji zainteresirani za sklapanje sporazuma o priznanju krivnje jer gotovo svi smatraju da je to djelotvoran način za rješavanje kaznenopravnog spora. Motiviranost za sporazum i efekt na povratništvo počinitelja kaznenih djela nisu nimalo zanemarivi. Očigledna je motivacija da se kaznena stvar brzo riješi, ali i da se riješi na pravi način, kako počinitelji kaznenih djela ne bi ponovno činili kaznena djela, što govori o efektivnosti. Prema datim odgovorima manje od pola ispitanih tužitelja vodi računa i o efektivnosti sporazuma s aspekta ostvarivanja svrhe sankcije jer smatraju da se kroz adekvatnu individualizaciju sankcije može ostvariti svrha izrečene sankcije, posebno s aspekta specijalne prevencije. Drugo je pitanje koliko su u tome i uspjeli i koliko je učinkovit način rješavanja kaznenopravnog spora zaista utjecao na počinitelja kaznenog djela da ne recidivira.

Sljedeći, četvrti istraživački cilj odnosio se upravo na recidivizam, na to da li se i koliko se često zaključuju sporazumi s recidivistima, a posebno višestrukim recidivistima, i da li se optuženi s kojima je sporazum sklopljen, ponovno vraćaju kriminalitetu. Koristeći odgovore iz dijela upitnika koji se odnosi upravo na recidivizam počinitelja kaznenih djela koji su već bili recidivisti prilikom zaključivanja sporazuma o priznanju krivnje istovrsnih ili drugih kaznenih djela, odnosno koji su se ponovno vratili činjenju kaznenih djela nakon sklapanja sporazuma, možemo reći da je sporazum o priznanju krivnje ipak više efikasno sredstvo za rješavanje kaznenog spora nego što je efektivno. Ovo je ujedno i ključni odgovor za kojim smo tragal i koji djelomično i potvrđuje postavljenu hipotezu. Naime, na pitanje jesu li se sporazumi sklapali s recidivistima, 17 tužitelja odgovorilo je da je pojava recidivizma optuženih s kojima je sporazum o priznanju krivnje zaključen, uglavnom zabilježena nekoliko puta, između 2 i 20 slučajeva bili su recidivisti i to otprilike podjednako istovrsnih i različitih kaznenih djela. Ovo nam govori da se pribjegava sklapanju sporazuma bez obzira na činjenicu da je počinitelj kaznenog djela povratnik. S druge pak strane dva su tužitelja pojasnila da obično ne zaključuju sporazume o priznanju krivnje s optuženim kod kojih je zabilježena pojava recidivizma zato što se pri zaključenju sporazuma o priznanju krivnje očekuje izricanje kaznenopravne sankcije ispod zakonskog minimuma, a što nije moguće za recidiviste, pogotovo ako su u pitanju istovrsna kaznena djela, ali da svakako ima izuzetaka. Matematički gledano sporazumi se podjednako zaključuju i s višestrukim povratnicima istovrsnih i različitih kaznenih djela.

Koliko činjenica da je počinitelj sklopio sporazum o priznanju krivnje, i na taj način najvjerojatnije dobio blažu kaznu ili alternativnu sankciju, zaista i ima efekta na njega, govori podatak da je na pitanje da li je počinitelj kaznenog djela ponovno počinio kazneno djelo nakon izvršenja sankcije koja je izrečena po sporazumu o priznanju krivnje - 13 je tužitelja odgovorilo da nije zabilježena pojava recidivizma, devet je dalo potvrđan odgovor, dok su ostali, njih 14, odgovorili da nisu bili u mogućnosti prikupiti podatke kako bi dali odgovor na navedeno pitanje. Na osnovi dobivenih odgovora ne možemo jasno zaključiti da se veći broj počinitelja kaznenih djela sigurno vraća kriminalitetu ali da se o tome posebno ne vodi računa, odnosno da se ne vode evidencije i briga o stvarnoj efektivnosti sporazuma o priznanju krivnje. Samim tim možemo potvrditi pretpostavku da resocijalizacija i sprječavanje povratništva nisu primarni ciljevi ovakvog kaznenopravnog rješavanja sporova.

Kada su u pitanju spol i starosna struktura počinitelja s kojima se sklapa sporazum, najveći broj odgovora daje podatak da su to uglavnom muškarci najčešće srednje životne dobi od 18 do 45 godina života.

Usprkos drugačijoj motiviranosti tužitelja, učinak sporazuma o priznanju krivnje usmjeren je na brže i efikasnije rješavanje predmeta odnosno kaznenopravnog spora negoli na njegovu efektivnost u pogledu suzbijanja kriminaliteta i sprječavanja recidivizma.

Iz svega navedenog definitivno proizlazi i potvrda navedene hipoteze da su sporazumi o priznanju krivnje djelotvorni instituti u rješavanju kaznenopravnih sporova uglavnom općeg kriminaliteta, ali nisu i efektivni, jer se počinitelji kaznenih djela, čiji su kaznenopravni sporovi riješeni sporazumom o priznanju krivnje, ponovno vraćaju činjenju kaznenih djela.

Uzmemo li u obzir prethodno navedene podatke o kontinuiranom smanjenju broja sklopljenih sporazuma o priznanju krivnje, posebno u Federaciji BiH, dolazimo do jasnih zaključaka da se usprkos činjenici vezanoj za efikasnost sporazuma i brži način rješavanja kaznenih sporova, broj sklapanja sporazuma kontinuirano smanjuje zbog njihove neefektivnosti.

Isto tako, ako želimo dati odgovor na pitanje je li sporazum o priznanju krivnje učinkovito sredstvo u borbi protiv kriminaliteta, nailazimo na prepreku povezanu s njegovom efektivnošću. Očigledno je da se kazneni predmeti efikasnije rješavaju primjenom sporazuma o priznanju krivnje ali ne i efektivno, to jest ne na način kojim bi se počinitelji kaznenih djela onemogućili u kriminalnim aktivnostima.

5. ZAKLJUČNE NAPOMENE

U prethodnim izlaganjima analizirani su specifični aspekti reforme kaznenog procesnog prava u BiH početkom ovoga tisućljeća, i to iz ugla onih zakonskih rješenja kojima je cilj postići nezaobilazne zahtjeve o efikasnosti kaznenog postupka i rasterećenju kaznenog pravosuđa. Zbog toga se slobodno može reći da su među najznačajnijim promjenama upravo prethodno izložene, koje bilježe i reflektiraju razvoj pojednostavljenih i sumarnih pravila za raspravljanje i rješavanje kaznenopravnog zahtjeva nastalog počinjenjem kaznenog djela. Nezaobilazna tema u okviru ovih promjena jest očuvanje i zaštita prava optužene osobe. Promjena tradicionalnog modela kaznenog postupka i kaznenog pravosuđa u BiH nije se zaustavila isključivo na liniji traženja konsenzualnih modela kao pragmatičnih poluga u rasterećenju sustava kaznenog pravosuđa. U vezi s tim reformskim idejama treba posebno naglasiti da se slijedio i razvoj osnovnih prava i sloboda čovjeka u kaznenom postupku, te da je obavljena procjena kaznenoprocenih odnosa koji se aktiviraju i realiziraju između sudionika u kaznenom postupku. Prema tome, provođenje postupka u najkraćem mogućem roku, koji će biti u skladu sa zakonom i zajamčenim pravima i slobodama i čiji će rezultat biti zakonita i pravedna odluka, zavisi od onih koji sudjeluju u konkretnom kaznenom postupku i primjenjuju zakon. Pokazalo je to i provedeno istraživanje sudske i tužiteljske prakse, između ostalog, i kroz traženje odgovora na pitanje o tome koliko je borba protiv kriminaliteta primjenom ovoga instituta efikasna i efektivna.

Istraživanje je pokazalo da primarni cilj učinkovitijeg rješavanja kaznenih predmeta ne zadovoljava krajnji cilj efikasne i efektivne borbe protiv kriminaliteta, jer se u nastojanju da se ubrza rad pravosuđa, što je u osnovi i bila glavna motivacija tužiteljima za sklapanje sporazuma, zaboravilo na ključne efekte takvih odluka na počinitelja kaznenog djela i njegovo povratništvo. Kako smo i istaknuli, sporazumi o priznanju krivnje “pali su na ispitu” efektivnosti i ostvarivanju svrhe sankcije te njezine specijalne prevencije u prvome redu. U prilog rečenom govori i to da se sporazumi u nemalom broju zaključuju i s višestrukim povratnicima istovrsnih kaznenih djela, te je ponovno činjenje kaznenih djela i nakon izvršenja kaznene sankcije izrečene po sporazumu u 60 % slučajeva vjerojatno. Sigurno je to i jedan od razloga zašto broj sklopljenih sporazuma kontinuirano opada, imajući u vidu da statistički podaci ne pokazuju da uzrok leži u njihovu odbacivanju od strane sudova u BiH. Razlozi zbog kojih je došlo do smanjenja broja sklopljenih sporazuma zahtijevaju pojedinačnu analizu koja izlazi iz okvira ovoga rada, ali oni bi mogli biti rezultat različitih faktora poput vrste kaznenih djela povodom kojih se pregovara o krivnji, spremnosti tužitelja da zaključi sporazum o priznanju krivnje s optuženim nakon procjene prirode i okolnosti pod kojima je počinjeno određeno kazneno djelo, ishoda pregovora o visini kaznenopravne sankcije, položaja ovog procesnog instituta u sustavu ocjenjivanja rada sudaca i tužitelja u BiH.

LITERATURA

1. Albrecht, H. J. (2001). *Settlements out of court: a comparative study of European criminal justice systems*. The South African Law Commission, Research paper 19. <http://salawreform.justice.gov.za/rpapers/rp19.pdf> - 26. 10. 2020.
2. Damaška, M. (1997). *O miješanju inkvizitornih i akuzatornih procesnih formi*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 4(2), str. 381-394.
3. Della Torre, J. (2019). *Negotiated Criminal Justice and EU Directives on Procedural Rights*. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 27(2), 155-189.
4. Federalni zavod za statistiku (2013). *Statistički godišnjak/ljetopis FB&H*. Sarajevo: Federalni zavod za statistiku. <http://fzs.ba/index.php/publikacije/statisticki-godisnjaciljetopisi/> - 20. 10. 2020.
5. Federalni zavod za statistiku (2018). *Statistički godišnjak/ljetopis FB&H*. Sarajevo: Federalni zavod za statistiku. <http://fzs.ba/index.php/publikacije/statisticki-godisnjaciljetopisi/> - 20. 10. 2020.
6. Federalni zavod za statistiku (2019). *Statistički godišnjak/ljetopis FB&H*. Sarajevo: Federalni zavod za statistiku. <http://fzs.ba/index.php/publikacije/statisticki-godisnjaciljetopisi/> - 20. 10. 2020.
7. Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine. (2017). *Zbirni izvještaj o radu tužilaštava u Federaciji BiH za period: 01.01. – 31.12.2016. godine – Podaci iskazani po predmetima, Tabela VI-A*. Sarajevo: Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine. https://ft-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=41598 - 20. 10. 2020.
8. Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine. (2018). *Zbirni izvještaj o radu tužilaštava u Federaciji BiH za period: 01.01. – 31.12.2017. godine – Podaci iskazani po predmetima, Tabela VI-A*. Sarajevo: Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine. https://ft-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=46683 - 20. 10. 2020.
9. Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine. (2019). *Zbirni izvještaj o radu tužilaštava u Federaciji BiH za period: 01.01. – 31.12.2018. godine – Podaci iskazani po predmetima, Tabela VI-A*. Sarajevo: Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine. https://ft-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=51539 - 20. 10. 2020.
10. Fišer, Z. (1997). *Pogojna odložitev kazenskega pregona*. Pravnik – revija za pravno teoriju in praksu, 52(9–10), 471-508.
11. Gorkič, P. (2009). *Procesna dejanja obdolženca v kazenskem postopku*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pravna fakulteta v Ljubljani.
12. Herrmann, J. (1997). *Modeli reforme glavne rasprave u kaznenom postupku u Istočnoj Europi: usporednopravna perspektiva*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 4(1), 255-278.
13. Herrmann, J. (1995). *Najnoviji razvoj njemačkog kaznenog postupka*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2 (2), 461-470.
14. Odgovori Bosne i Hercegovine na Upitnik Evropske komisije, Politički kriteriji, Prilog 35(2018). http://www.dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_strategija/Upitnik/odgovoriupitnik/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=120&pageIndex=1 - 20. 10. 2020.
15. Pradel, Ž. (2008). *Istorijat krivičnih doktrina*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta.
16. Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske. (2017). *Izveštaj o radu Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske za 2016. godinu*. Banja Luka: Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske. https://rt-rs.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=39131 - 20. 10. 2020.

17. Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske. (2018). *Izveštaj o radu Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske za 2017. godinu*. Banja Luka: Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske. https://rt-rs.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=46307 - 20. 10. 2020.
18. Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske. (2019). *Izveštaj o radu Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske za 2018. godinu*. Banja Luka: Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske. https://rt-rs.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=54640 - 20. 10. 2020.
19. Republika Slovenija, Ustavno sodišče. (2019). Pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Katje Šugman Stubbs k odločbi št. Up-186/15. <http://www.us-rs.si/documents/88/73/up-186-15-pritrdilno-lm-dr-sugman-stubbs2.pdf> - 20. 10. 2020.
20. Schroder, F-C. (2011). *Uvodni tekst za Zakon o krivičnom postupku SR Njemačke*. U: Zakon o krivičnom postupku Savezne Republike Njemačke. Sarajevo: University Press, str. XV–XXIV.
21. Sijerčić-Čolić, H. (2011). *Otklanjanje krivičnog postupka kroz načelo oportuniteta krivičnog gonjenja*. Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, LIV, 301-329.
22. Sijerčić-Čolić, H. (2012). *Načelo materijalne istine u krivičnom postupku*. U: Petrović, A. i Jovanović, I. (urednici). *Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva (normativni i praktični aspekti)*. Beograd: OSCE, str. 169-191.
23. Sijerčić-Čolić, H. (2014). *Međusobni odnosi tužilaca i ovlaštenih službenih osoba s aspekta efikasnosti otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela: istraživanje o primjeni krivičnoprocesnih zakona u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo.
24. Sijerčić-Čolić, H., Hadžiomerađić, M., Jurčević, M., Kaurinović, D., Simović, M. (2005). *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Vijeće Evrope.
25. Tak, J. P. P. (1993). *Criminal Justice Systems in Europe: The Netherlands*. Helsinki: HEUNI.
26. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 3/03., 32/03., 36/03., 26/04., 63/04., 13/05., 48/05., 46/06., 76/06., 29/07., 32/07., 53/07., 76/07., 15/08., 58/08., 12/09., 16/09., 93/09., 72/13., 65/18.
27. Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, 33/13 – službena prečišćena verzija, 27/14., 3/19., 16/20.
28. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine, 35/03., 56/03., 78/04., 28/05., 55/06., 53/07., 9/09., 12/10., 8/13., 59/14.
29. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 53/12., 91/17., 66/18.

Abstract

Hajrija Sijerčić-Čolić, Vildana Pleh, Ena Gotovuša

Plea bargaining in criminal judiciary and legislation in Bosnia and Herzegovina

The paper examines the procedural instrument of plea bargaining, referred to in literature as consensual, whereas the criminal procedure and judiciary model that applies it is referred to as the consensual model. The authors write about the consensual impact on the development of criminal procedure from the position of criminal procedure legislation in Bosnia and Herzegovina, taking into account the reasons the modified form of the Anglo-American plea bargaining was introduced into the domestic legal system in 2003. In relation to that, its strengths and weaknesses are examined through the key issues of balancing between the demands for the efficiency of the criminal judiciary and the protection of basic human rights. Mainly presented are the research results through the continued sustainability of plea bargaining in practice (although overshadowed by a continuous decline in the number of cases over the years of research) and the efficiency and effectiveness of this instrument.

Keywords: plea bargaining, criminal procedure code, empirical research, efficiency, effectiveness, Bosnia and Herzegovina